

Visszaemlékezés a Bartha Miklós Társaság kiadói tevékenységére

Valamilyen történelmi jelenséget csak a kor megelevenítésében vizsgálhatunk. Ami a ma emberének szemében kispolgári, maradi, a maga idejében előremutató, haladó jellegű lehet. Különösen érvényes ez a megállapítás a Bartha Miklós Társaságra (továbbiakban BMT), melynek történelmi szerepe a mai napig nem tisztázott. A köztudatban általában téves kép alakult ki működéséről, jelentőségéről. A mi fiatalságunk el sem tudja képzelni azt a szellemi sivárságot, amit az ellenforradalom teremtett hazánkban. A nacionalizmus, irredentizmus és fajgyűlölet szításában tobzódott az értelmi kultúra legalacsonyabb fokán. Az „értelmiségi fiatalság” egy része a bajtársi szövetségekben szervezkedett szellemi igény nélkül: HORTHY egyetlen megbízható pretoriánus csapata, karhatalma volt a királypuccsok idején.

A BMT alakulásának időpontja, 1925, — már az ellenforradalom konszolidációjának kezdetét jelzi. A tisztí különítmények és a felelőtlen elemek gyilkosságainak korszaka lényegében lezárult. A politikailag éretlen értelmiségi középosztály nagy része lelkesen fogadta az 1918-as polgári forradalmat, de még nagyobb odaadással az ellenforradalmat, s annak egészen a felszabadulásig megbízható bázisa volt. A polgári társadalmat nemcsak meglepte, de irigykedő — be nem vallott — elismeréssel töltötte el a munkásság szervezetsége, politikai érettsége, államalkotó képessége. A szervezett munkásság erejével szembe csak a szervezett polgári társadalom „falánx”-a állítható — hirdették szüntelen vezetői. Az ellenforradalom a gyűlölet és megvetés máglyáira vetette a forradalmi eszméket: demokrácia, radikális földreform, szocializmus. Kávéházi asztaloknál, különtermekben, egyesületi helyiségekben a szervezkedés mániákus buzgalma tobzódott, pusztította a kultúra, tudomány, művészet eredményeit.

Ebben a légkörben a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének gyűléstermében a múlt csődöt mondott eszmevilága, az ellenforradalomból való kiábrándulás sugallatára új egyesület alapítására vállalkoztak. Ez az egyesület volt a BMT. Felmerül a kérdés: miért választották BARTHA Miklós nevét zászlóként? A függetlenségi gondolat a destrukció gyűjtőfogalmába került. Miért lett kivétel — úgy is mondhatnánk, „szalonképes” — BARTHA Miklós? BARTHA székely volt, ez egymagában is fontos szempontnak számított a székely többségű alapítók szemében. A függetlenségi mozgalom konzervatív szárnyához tartozott, sokáig volt TISZA Kálmán lelkes híve. Mint erdélyi ember, saját bőrén érezte a szétfeszítő nemzetiségi erők jelentőségét. Az uralkodóhazzal szemben a „maximális” igényt, a teljes magyar államiság megvalósítását követelte. Elutasította az ezeréves államiság hamis illúzióját. A nemzetiségi kérdés sorsproblémaként foglalkoztatta, hasonlóképpen az

ország szociális elmaradottsága is. A szociális mozgalmakat azonban teljes értetlenséggel kezelte, de a hatalmat gyakorló osztályok bűnös mulasztásainak leleplezése, az Erdélyi Közművelődési Egyesület megalakítása és a Kárpát-alja nyomorának feltárása, ha nem is minden elfogultságtól mentes, de maradót tettek számít.

1925. április 2-án alakult a Társaság. Három hónap múlva már nyomdába adja az eszmeileg létező egyesület (1927-ben sürgetésemre és megszerzett „összeköttetésemre” hagyják jóvá az alapszabályokat) a BMT évkönyvét. Már az indulásnál a bevezetőben leszögezi az elnök, ASZTALOS Miklós: „Fegyverünk a toll, a szó”. A másik alapelv: „Nem kötjük magunkat irányzatokhoz. *Évkönyvünkben* egyaránt helyet adtunk tagjaink ellentétes irányú dolgozatainak, ezzel is dokumentáljuk azt, hogy célunk nem a kizárás, hanem az összefogás”.

Az első kiadvány az „*Évkönyv*”. Két tanulmány foglalja benne BARTHA Miklós közírói és politikai tevékenységével. Nem heroizálják, de lelkes elismeréssel veszik körül.

A könyv feltűnést keltő tanulmányát ASZTALOS Miklós írta *Az erdélyi tudat kialakulásáról*. Alapos, példamutató adat- és forráskutatás felhasználásával dolgozta fel Erdély politikai jelentőségét történelmünkben. Külön tanulmányok foglalkoznak a délszláv magyarság helyzetével, az új állam összetételével, államjogi szerkezetével. — RADOS K. Béla az utódállamok sovíniszta történetírásának helytálló kritikáját adja. — AJTAY Miklósnak *A magyar szellem-történet metafizikája* című tanulmánya érdekes gondolatokat vet fel. A szerző szerint a magyarság sorsa a rejtett, cselekvő tudatalattiság: „nonscient latent activ”, „mely a szellem legtökéletesebb termékeit segíti létrehozni”.

Versekkel szerepelnek AJTAY Miklós, ASZTALOS Miklós, MOLNÁR Endre, PÁLL Miklós, REMÉNYIK Sándor, TAMÁS Lajos. Novellákat közöltek BOSIN Endre, NAGY Árpád, ifj. KÖNYVES-TÓTH Kálmán, TORMA István és VALKÓ László tollából. KÖNYVES-TÓTH Kálmán nemcsak itt közölt írásával, hanem a Magyar Írás kiadásában megjelent *Furulyaszó* c. kisregényével azt ígérte, hogy irodalmár őseinek nyomdokain a modern irodalom egyik izmos tehetsége lesz. Formabontása, népi élménye még ma is figyelemre méltó, értékes kísérlet. Kár érte, hogy nem az irodalomnak szentelte életét.

LANGHOFER Pál, a „felvidéki szellem” képviselője, mint irodalomkritikus állt a BEÖTHY—PINTÉR irodalmi óramutatójánál, fölényes modorban bírálja a „Nyugat”-osokat, elragadtatással ismerteti MÉCS László abban az időben megjelent verseskötetét: „Rabszolgák énekelnek” és DARKÓ István *Két ember egy árnyék* című elbeszéléskötetét (Losonc, Kultúra kiad. 1925).

Az *Évkönyv*nek kedvező fogadtatása ellenére sem volt jelentős sikere.

1929-ben Társaságunk kiadásában megjelent PETUR László *Várákozás* c. verseskötete. A szerző személyemet könyve „bábaasszonyának” ajánlja. Szívesen vállalom még ma is ezt a megtisztelő szerepet, mert valóban tehetséges költőt ígért PETUR László első kötete. A formabontó szabadvers vállalása bizonyos forradalmi jelleg pecsétjét nyomta rá. A társadalmi igazságtalanságok ellen lázad, de a forradalom tudatos vállalása erkölcsi felháborodássá gyengül. A kismimizett tömegek iránti rokonszenve útjelző volt a tudatos szocialista költészet felé. Kár, hogy ez az ígéretes költői pálya az első kezdeményező lépéssel lezárult.

PETUR verseskötetét, a *Várákozás*-t kedvezően fogadták. SZÉP Ernő az elragadtatás hangján az *Újság* tárcájában méltatta költőnket. A *Könyvpiac*,

Bácskai Napló, Magyar Hírlap, Pesti Napló, Literatura is elismeréssel írtak róla. A fennmaradt dokumentumgyűjtemény — sajnos — nem teljes. Az első oldalon közölt verse:

Mi várunk!
Alattunk vulkánok lobognak vörhenyes lánggal.

Mi várunk!
Vérünkben zsilipek kapuját fiatal életünk akarása.

Mi várunk!
Városok kövei közé kötötten.
Börtönök vasrácsán véresre marva mind a tíz ujjunk...

A költeményt mint egy munkáskórus vezetője, ASCHER Oszkár tanította be. A szaválását betiltotta a rendőrség.

Legnagyobb vállalkozásunk az 1929–30-ban megjelenő negyedévenkénti folyóirat, az *Új Magyar Föld*, mely szerkesztésében jelent meg. A 315 oldalra terjedő kiadvány tárta fel gondolkozásunk rejtekhelyeit, álmaink, vágyaink titkait. Bebizonyította, hogy valami új eszmei közösség elhatárolása, útkeresése jelentkezett. A szellemi életben saját helyét kereső új nemzedék leszámolt a múlttal. Átvette azokat a haladó gondolatokat, melyeket örökségül kapott. Útkeresésében — ma már világosan látjuk — sok az eltévelyedés. Inkább a bátorság, az erkölcsileg meghatározott kezdeményezések, mint eredményeink látszanak maradandónak.

Legelső átfogó tájékozódásunk a Kelet-Közép-Európa kis népeinek parasztállamszövetségben való tömörüléséről keltett feltűnést és erélyes visszautasítást. SZEKFÜ Gyula kritikája *Turáni-szláv parasztállam* címen jelent meg a *Magyar Szemlében*. Ez a megnevezés ment át a köztudatba. Történelmi érdeme, hogy a háború után elsőnek vetette fel ezt az elgondolást tudományos és közírói szinten: az egymást pusztító nacionalizmusok kizárásával, a közös sors kihangsúlyozásával az összefogás sürgető szükségességét. (F. D.: *Európa jövője és a magyar paraszt*. UMF 1. szám 54–64 l.) Vannak a tanulmánynak olyan állításai, melyek ma is érvényesek. Így például az euráziai parasztság szociális helyzetének azonossága, a népi kultúrák alapvetően rokon volta és kölcsönhatása, a mintegy egymilliárdnyi euráziai tömeg forradalmi jelentősége. A turáni-szláv parasztállam tervezetének súlyos tévedése volt a szovjetellenes beállítottság, továbbá az a felfogás, mely a parasztságot tekintette a társadalmi forradalom élcsapatának, szem elől veszítve az akkori falu osztálytagozódását. Inkább azokra a közös veszélyekre hívta fel a figyelmet, amelyek a félféudális-tőkés társadalomban a nagybirtok halálos ölelésében minden falut egyformán szorongattak. De ez a cikk első ízben hangsúlyozta ki a jövő parasztságának osztálymentes közösségét és a szövetkezeti mozgalom jelentőségét.

Az UMF több tanulmánya foglalkozik a kisbirtok jelentőségével és a szövetkezeti mozgalommal. Először előadásokon és ezek kapcsán közleményeinkben tártuk fel az első világháború után kialakult helyzetet. Több tanulmányban állandóan hangsúlyoztuk, hogy a legradikálisabb földreform sem oldhatja meg a szegényparasztság helyzetét, sem a szövetkezeti termelés kívánalmait, nagyvonalú szocialista tervezdélkodásban kibontakozó iparosítás nélkül. Politikailag a radikális parasztszárny részben kapcsolatban volt, részben, mint RADICS István, csatlakozott a III. Internacionáléhoz.

A legtöbb félreértés és szellemi zavar az ún. paraszt messianizmus körül támadt. Hiába volt PETŐFINK, ARANY Jánosunk, BARTÓKunk, KODÁLYunk; mégis a magyar kultúrát egyoldalúan a nyugati kultúra utánzójának minősítettük, amolyan minden eredetiséget nélkülöző importkultúrának. Hevesen követeltük annak az új magyar kultúrának a megszületését, mely minden ihletét, szellemét, formai és tartalmi jelentőségét a népkultúra alapján, annak felhasználásával fejezi ki. Minden túlzásban van az igazságnak valami magja, így a mi akkori törekvésünkben is. Való igaz, hogy a népnyelv és népi dallamok formavilágának városi magaskultúrává fejlesztése volt a cél. „Hiszi [a BMT], hogy a magyar népnek vezető szerepe lesz az új Kelet-Európában; hiszi, hogy a magyarság még nem oldotta meg a történelmi végzet által reá rótt feladatát, röviden: hisz a magyarság Istentől való történelmi és kultúrhistoriai messianizmusában . . . a magyar népi muzsika sajátosságai, a magyar művészet változatosága és gazdagsága s a magyar néplelek eredetisége olyan értékek, melyeknek kultúrtörténeti jövője és pénzben kifejezhető gazdasági értéke van.” (A BMT decemberi kongresszusán előadott irodalmi alosztály programja. UMF 3. szám.) Forrófejű, lánglelkű fiatalság megnyilatkozása. A fiatalság, látva népünk pusztulását, közösséget vállalt vele. Harcolt a radikális földreformért, a szocializmusért. A valóság pusztító rettenetéből — szinte törvényszerűen — a romantikába menekült.

Az UMF harmadik száma az 1929 decemberében tartott országos kongresszus után jelent meg, melyen a BMT kimondotta, hogy hazánk jövőjét, népünk sorsának jobbrafordulását a szocializmus oldhatja meg. A *Reggel* c. hétfői lap kimerítően számolt be a kongresszusról. A kurzussajtó felhördült. Azzal vádolta a BMT-t, hogy „kalózbogó alatt” dolgozunk, mert BARTHA Miklós, a nagy nacionalista író és politikus nevét használjuk fel gyanús céljaink leplezésére. A sorok között pedig a hatóság erélyes beavatkozását sürgették. A *Népszava* pár soros hírből jelentette megjegyzés nélkül az eseményt. Ez a szám már a szocialista szemléletet igyekezett visszatükrözni. FENYVESSY László két tanulmányt szentelt a rasszkérdésnek. Egy tudománytalan, de érvényesülésre törekvő tudósocská a náci rasszlaggal fertőzte meg a köztudatot. Több tanulmány foglalkozott a szlovák szellemi és társadalmi, kisebbségi helyzettel.

Egyik jelentős kezdeményezés mai szemmel is SZÁVA István cikke: *Trianon és a magyar paraszt*. Hiteles adatokkal mutatta ki, hogy a magyar népiség pusztulása a nemesi osztály történelmi bűne. A nemzetiségek földrajzi és társadalmi vákuumot töltöttek be a nemesség közreműködésével. JÓZSEF Attila: *A Magyar Mű- és Labanc Szemle* című írása örökértékű megnyilatkozás. Főlényes gúnyral és alapos tárgyi felkészültséggel szedte szét a *Magyar Szemle* egyik cikkének a népi kultúra tagadására vonatkozó állításait.

Ugyanennek a számnak irodalomtörténeti értéke LAKATOS Péter Pál JÓZSEF Attila *Nincsen apám, sem anyám* című kötetéről írt bírálata. A cikk eleve a szerkesztő (FÁBIÁN Dániel és KÖNYVES-TÓTH Kálmán) véleményét is kifejezte. JÓZSEF Attila abban az időben a *Sarló és Kalapács*-ban, valamint a *Társadalmi Szemlé*-ben értetlen és lekicsinylő kritikát kapott. „Így válik — írta LAKATOS — legnagyobb költőjévé is JÓZSEF Attila CSOKONAI és PETŐFI óta a magyar dalnak, amely csak a nép szívében él ilyen tisztán és ilyen halhatatlan egyszerűséggel. Itt már elvesznek a határok nép és egyén között: a tartalom és forma ugyanaz, megújulva tartalomban és formában a korszerűség mindennél követelőbb és igazabb mértékegységében: a műalkotásban. (Lásd: *Tiszta szívvel, Zuzmára, Hangya, Megfáradt ember, Tánca fognak, Sok gondom közt, Áldalak*

bíval, vigalommal, Ringató, Klárisok.) Ez az a kollektivitás, amely egy-egy osztály nagyon is részleges kereteit széttörőbontva olyan teljességet ad, amely KASSÁKÉKNÁL is szociálisabb, kollektivebb s a nagy emberi közösség számára éppen ezért értékesebb és emberfeletti életet fejez ki. József Attila: *Nincsen apám, sem anyám* c. kötetében megérkezett a nagy magyar költők sorába.” (UMF 3. sz. 151. l.)

A fiatal költők közül ERDÉLYI József, EPERJESI János, FODOR József, GYÓRI Dezső, ILLYÉS Gyula, JOÓ Tibor, JÓZSEF Attila, LAKATOS Péter Pál, PETUR László, SIMON Andor és SZALATNAI Rezső verseivel találkozunk a lapban. A második szám közölte ASZTALOS Miklós éles, szellemes leleplező cikket: *Az ifjú nemzedék új arca*, a bajtársi szövetségekben tömörült ifjúság Tábori ügyrendjével. A közlésnek páratlan visszhangja támadt. Maga SZEKFI is örült neki, mert megvetette a műveletlen, uszító szellemű „bajtársakat”.

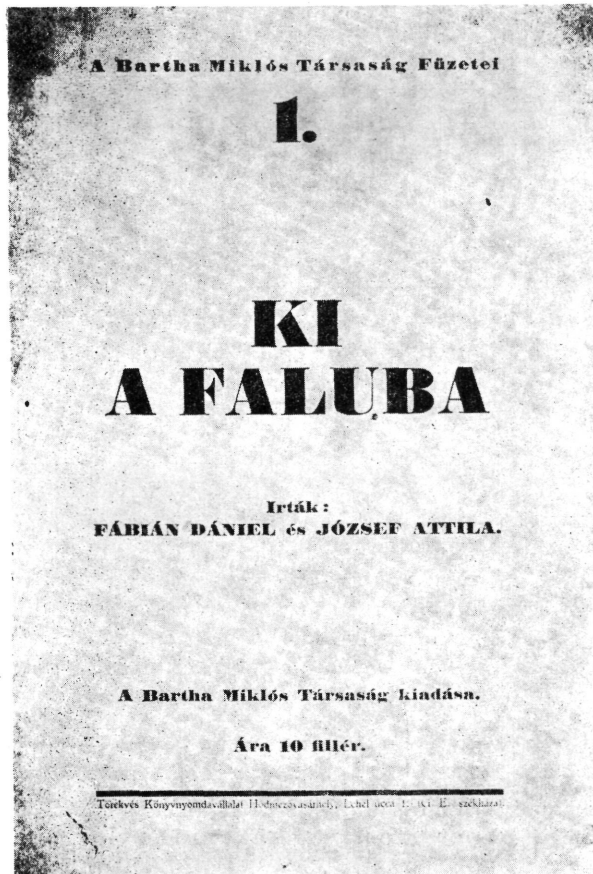
Ugyanebben az évben SZABÓ Dezső felajánlotta, hogy a BMT-nek adja 10 000 pengőért a *Megered az eső* c. befejezetlen regényét. Azonnal kiadtam az irodalmi szakosztály vezetőinek, hogy mondjanak véleményt a regényről. Bízunk SZABÓ Dezső népszerűségében, hiszen ekkor karrierje delelőjén állt. Úgy látszott, hogy ezzel a regénnyel megalapozhatjuk, s tartóssá, rentábilissá építhetjük ki kiadói tevékenységünket. Betéti társaságot alapítottunk, 10, 20, 50 és 100 pengős részvényeket bocsátottunk ki. Nem emlékszem a befolyt összeg nagyságára, de alig lehetett több pár száz pengőnél s az is megajánlott formában, nem készpénzben. — Tárgyaltam a Káldor kiadóval. Az akkor alakult cég egy íróasztalból és egy kis emberből tevődött össze, vállalta a kiadást. Mire azonban a szerződés aláírására került volna a sor, visszalépett. Így a sürgött írói honoráriumot én előlegeztem pár száz pengő híján.

Az 1930-as év válságba taszította a Társaságot. A színek és elvek összetevői élesen elváltak. A nemzeti szocialisták elsőként, élükön SZÁSZ Bélával, pártot alapítottak. A baloldal hevesen reagált a magyar nácizmus felbukkanására. Tizen azonnal kiléptünk s a sajtó útján fejeztük ki tiltakozásunkat. A szakadást az idő oldotta meg. Ugyancsak pénz hiányában az első nemzeti szocialista párt rövid élete után kimúlt. Mi egyesület nélkül maradtunk, tehát lassan visszaléptünk a BMT-be. Helyemét KÖNYVES-TÓTH Kálmán vette át. Beléptetett a Társaságba két „vállalkozót”, akik azután kiadták az egyesület neve alatt a regényrészletet. A regényrészletből nem lett könyvsiker. Már a kiadás előtt sok huzavona nehezítette a helyzetet. A mester maga is legjobban szeretne volna, ha a Társaság lemond munkája kiadásáról. A szerződésben kikötött előszót nem írta meg. Végül KÖNYVES-TÓTH Kálmán bíróságra vitte az ügyet. A választmányban levő dr. M. S. nem vállalta a pert. Így képviselte az ügyet dr. ACSAY Tihamér, aki a tárgyaláson éles kirohanást intézett SZABÓ Dezső ellen. Már úgy látszott, hogy a megsértett „írófejedelem” eltávozik. A kínos helyzetet KÖNYVES-TÓTH Kálmán mentette meg. A felesküdt tanítványhoz illő hűséggel kérte az író, hogy a pert ne tekintse személye ellen irányuló hajszának. A bíró felszólította a feleket a békés megegyezésre, s felfüggesztette a tárgyalást. A folyosón azután elkezdődött az alku. A „mester” szeretne a nagy gesztusokat, a mecénás tógájába bújt. Egy héten belül vállalta az előszó szállítását, a kész könyvhöz gyorsan hozzászedték és azonnal a piacra került.

Azóta jól tudom, hogy a mű külön él alkotójától. A *Megered az eső*-t a jobboldal kárörvendő fogadta. SZABÓ Dezső mint regényíró, ezzel a munkájával már a múlté — írták. A *Népszavában* VÁRNAI Dániel írt róla kritikát. Baráti hangon figyelmeztette, hogy az író kötelezi a legszigorúbb önkritika, különben

torzó lesz az alkotás. Ha pedig ezzel szemben is vállalja a mű megjelenését, okvetlenül írói presztízsének ártalmára van. A legtöbbet én vesztettem. Pénzemet nem kaptam vissza, állásomat felmondták. De az idő és a türelem megoldott mindent.

Személyem a JÓZSEF Attilával közösen írt *Ki a faluba!* c. röpirattal került a marxista irodalomtudomány érdeklődési körébe. A röpiratot — tévesen — valami „národnyik” elhajlásnak minősítik. A politikai rendőrség megfigyelő szolgálatának jelentését kell igazolásul idéznem „Belpolitikai téren a Társaság elvi állásfoglalása — szerintük — 'nemzeti' parasztkommunizmusnak nevezhető. A föld felosztása, a hitbizományok megszüntetése, a közhasznú üzemek állami tulajdonba vétele, az állami hitelellátás kötelezettsége, mindezekfelett pedig a földmunkásság helyzetének az első sorba helyezése tipikusan olyan agrárkommunista követelések, amelyek 100%-ban fedik a március 27-ikén Berlinben összeülő würzburgi kommunista parasztkommunizmus programját. A Társaság elvi állásfoglalásaiban csillogtatja faji jellegét, melyet minden alkalommal kihangsúlyoznak. 'Biztosítja' a Társaság politikai programja számára a 'kétségtelen' nemzeti jellegét, e szónak azonban semmiesetre

1. ábra

sem nacionalista vagy militarista értelmében. Ez a nemzeti jelleg a Társaság működésének további tűrésére irányuló csalogató külszín." A továbbiakban állítja, hogy a Társaság képviselteti magát a kommunista parasztinternacionálé gyűlésén. Erről a képviselőtről nem tudok. Ugyanerről a *Társadalmi Szemle* 1955. április 4-iki számában ezt olvashatjuk: „hangsúlyozza (J. A.), hogy az újjáépítő munkában 'elsősorban a szervezett magyar munkásságra kell gondolni, amely a magyar népnek egyik legértékesebb, legfegyvelmezettebb és legteljesítőképesebb rétege.' Kifejezett visszaesést jelent ezzel a programmal szemben a Társaság két év múlva kiadott 'Ki a faluba!' című röpirata, amelyet József Attila Fábíán Dániellel együtt szövegez. Ez a röpirat, hogy úgy mondjam, már 'klasszikus' népies célokat tartalmaz. Nem tudjuk, hogy mennyi része volt a röpirat szerkesztésében József Attilának és mennyi a társszerzőnek, de kétségtelen: ez a tévedés csupán pillanatnyi." — Az Akadémia felkérésére, a kiváló JÓZSEF Attila-kutató SZABOLCSI Miklós közvetítésével a *Népies József Attila* c. könyvemben a röpirat keletkezésének minden részletét feltártam. Lényege, hogy én szövegeztem, JÓZSEF Attila írta. Amennyire a röplap tartalma népies jellegű, ugyanannyira szocialista, sőt leninista is, mert a parasztkérdés a parasztmilliók reménytelen volta minden forradalmi pártot izgatott, megoldását elsősorban sürgette. Nem hiszem, hogy LENIN helytelenítette volna a röpiratot. Én „népies” voltam, de Attila élete egyik pillanatában sem tagadta meg szocialista eszméit. 1934-ben a *Szocializmusban* írt cikkében élesen támadta JÓZSEF Attila SZTÁLIN módszereit, *de egy szóval sem a szocializmust!* A Párttal való meghasonlása személyi és metodikai jellegűnek nyilvánítható. Én 1930. szeptember 25 vagy 26-án kerestem fel Etus nővérének budai lakásán. Soha hasonló boldog felszabadulásban, túlláradó jókedvben még nem láttam. Akkor közölte velem életének két sorsszerű változását: a Pártba lépését és szerelmét.

Végül tárgyilagosan mondhatjuk, hogy az *Új Magyar Föld*-re az egész ország felfigyelt. A Magyarság 1930. augusztus 4-i számában PETHŐ Sándor vitatta a röpirat tartalmát, de végül abban összegezte véleményét, hogy egy érdekes, eredeti és tehetséges fiatalság birkózik a magyar sorskérdéssel. Reméljük — emelte ki —, „a forrás után a sópróba kerül a ballaszt, felette tisztán fejthető a csillogó és erős, zamatos tokaji bor.”

Az Erdélyben megjelenő *Ellenzék* c. napilap alapos tanulmányt szentelt az *Új Magyar Föld* ismertetésének. A fiatalon elhalt tehetséges író: JANCSÓ Béla írta. Tanulmányában foglalkozott az UMF majd minden cikkével, különösen a kelet-közép-európai népek összefogásának gondolatával. A tervezetben látta a kisebbségi kérdés helyes és végleges megoldását. Azzal fejezte be: „A gánccsokdók pedig, akiket megdöbrent az új szavak nyers igazsága, ne tévesszék szem elől, hogy soha még nemzedék olyan magasra nem helyezte a magyar faj hivatását, mint az e röpiratban hangot adott fiatal magyarság. És ne felejtjük el azt, amit Szentimrei Jenő mondott: a népeket mindenekelőtt és mindenek-fölött leginkább az az érzés tartja meg, hogy van hivatásuk az emberiség történetében.”

KERECSENYI Dezső szintén tanulmányban foglalkozott az UMF-el a *Protestáns Szemlében*. Inkább jóindulattal, mint kifogásokkal dolgozott. Kiemelte bátor, kezdeményező jellegét. Az *Aradi Napló*-ban TABÉRY Géza *Új arcú magyarok* címen írt vezércikkét róla. — Végül elmondhatjuk, hogy röpiratunk elég heves gyorsulással követ dobott a „békák tavába”. Felkavarta a hínáros, békalencsével fedett rossz szagú vizet. Mozgásba hozta és tisztulásra kényszerítette. Állásfoglalást követelt és új gondolatokat terjesztett.